

УДК 796.352

**ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ГОЛЬФУ
НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ****Марина ТЕРЕЩУК¹, Геннадій ДРОБИШЕВСЬКИЙ²**¹*Національний університет фізичного виховання
і спорту України, Київ, Україна,*²*Всеукраїнська федерація гольфу, Київ, Україна*

Анотація. Гольф є одним із видів спорту, який активно розвивається у світі та є перспективним для подальшого розвитку, зокрема і в Україні. В Україні дослідженням історії розвитку гольфу не приділялося уваги, а також повністю відсутні наукові дані. Тому метою нашого дослідження є висвітлення та обґрунтування процесу формування й розвитку гольфу в Україні в історичному аспекті. Методи дослідження: історико-логічний метод; аналіз наукової й методичної та спеціалізованої літератури, інтернет-ресурсів, нормативних документів і статистичних звітів; порівняння й зіставлення; функціонально-структурний аналіз. Проведено комплексний аналіз формування, становлення та розвитку гольфу в Україні. Визначено три основні періоди розвитку гольфу в Україні. Для кожного з періодів характерні важливі події, які дозволили визначити умовні терміни періодизації: перший (1913 р.) – витоки зародження гольфу на українських землях; другий (1997–2008 рр.) – виникнення гольфу в незалежній Україні, розвиток інфраструктури, створення управлінських структур; третій (2009 р.– дотепер) – вступ до міжнародних організацій із гольфу.

Представлено характеристику інфраструктури гольфу в Україні, кількість спортсменів та системи змагань, які розглядають як критерії розвитку виду спорту в країні.

Ключові слова: гольф, Україна, періодизація розвитку.

Постановка проблеми. Історія гри в гольф нараховує близько десяти століть. За цей період у різних країнах накопичено традиції, сформовано свій етикет, свою філософію і школу. Історично склалося, що гольф розвивався в країнах зі зростаючою економікою та демографічними показниками країни. Незважаючи на те, що батьківщиною гольфу вважається Шотландія, наприкінці XIX століття швидкими темпами гольф почав поширюватися не тільки в Британії, але і в Північній Америці, що за часом збіглося з епохою розвитку промислового виробництва.

Сьогодні гольф є популярним і розгалуженим видом спорту, кількість гравців у гольф у світі перевищує 60 мільйонів осіб, а гольф-полів – близько 30 тис. США є лідером у розвитку й популяризації гольфу та на світовому ринку має значну перевагу. У США близько 30 млн гравців у гольф, з яких дві третини – активні спортсмени, наявні понад 16 тис. полів. В Європі – близько 4 млн гравців у гольф та понад 6 тис. полів, в Азії – близько 20 млн гравців та понад 3 тис. полів. Решта полів припадає на Австралію, Нову Зеландію, Африку тощо [12].

Гольф є одним із видів спорту, який активно розвивається у світі і суттєво впливає на підтримку позитивного міжнародного іміджу будь-якої країни світу. Попри те, що гольф у багатьох країнах ще відносно молодий вид спорту, включення його до олімпійських видів спорту додає впевненості, що він надалі розвиватиметься швидкими темпами [1].

Це стосується і розвитку українського гольфу: створюються гольф-клуби та розвивається інфраструктура гольфу. Проте дослідження в цьому напрямку в Україні не проводилися, що свідчить про актуальність цієї розробки.

Зв'язок з науковими планами, темами. Дослідження виконано в рамках науково-дослідної теми 1.2 «Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні» відповідно до Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011 – 2015 рр. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язку з початком бурхливого розвитку гольфу в Україні, практика потребує наукового обґрунтування шляхів подальшого розвитку та популяризації гольфу за всіма напрямками: організаційним, історичним, методологічним. З цієї теми повністю відсутні наукові дані та публікації. Із зарубіжних науковців з названої теми друкується Крістоф Майстер (Christoph Meister) із Швейцарії. У книжці, яка присвячена

75-річчю Європейської асоціації гольфу, він подав коротку інформацію про історію розвитку гольфу в Україні [10].

Мета дослідження – дослідити формування та розвиток гольфу в Україні в історично-му аспекті.

Методи дослідження: історико-логічний метод; аналіз наукової, методичної та спеціалізованої літератури, інтернет-ресурсів, нормативних документів і статистичних звітів; порівняння й зіставлення; функціонально-структурний аналіз.

Результати дослідження та їх обговорення. В історії розвитку гольфу на території сучасної України можна виокремити три періоди, які обумовлені принциповим впливом сукупності соціально-політичних, економічних факторів і чинників розвитку спортивного руху на міжнародному й національному рівнях (рис. 1).

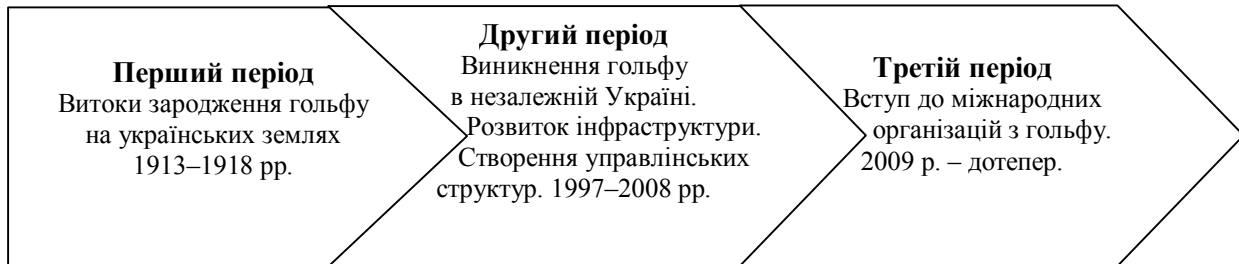

Рис. 1. Періоди розвитку гольфу в Україні

Перший період – витоки зародження гольфу на українських землях – належить до початку ХХ століття, коли Україна була у складі Російської імперії. Історичні дані появи гольфу на українських землях пов'язані з представником відомого українського роду, російським дипломатом Володимиром Володимировичем Муравйовом-Апостолом-Короб'їним. У с. Леонтіївці Поповослобідської волості Путивльського узвозу Курської губернії (нині Буринський район Сумської області України) Муравйови-Апостоли збудували церкву, школи, лікарні, дендропарк (навколо своєї садиби) з рідкісними для цієї місцевості породами дерев – модриною, кедром, туєю, створили каскад ставків. Молода княгиня Надія Федорівна Терещенко була прихильницею всіляких нововведень. Тому там же, в Леонтіївці, почали будувати перше в Україні поле для гри у гольф. Для цього був виписаний із Шотландії спеціаліст, привезли спеціальну траву, змінили верхній шар землі. У 1913 році княгиня Муравйова-Апостол (уроджена Терещенко) запросила на урочисте відкриття поля англійського посла з Петербурга, також приїхав великий князь Михайло Олександрович (молодший брат царя Миколи II Олександровича), який був прихильником гольфу і не втрачав можливості підтримати важливе, на його погляд, починання в Російській імперії. Утім, недовго грали в гольф на Сумщині, оскільки прийшли більшовики й поле було переоране [7, 9].

Існують дані, що в селищі Юзівка (нині Донецьк) інженер Джон Х'юз побудував гольф-поле, на якому управляючі, інженери та спеціалісти Юзівського металургійного заводу та шахт Новоросійського товариства грали в гольф та інші види спорту у вільний від роботи час [8].

Відомою є також легенда, що гольф-поле було в Києві наприкінці ХІХ століття, але його місцезнаходження залишається не визначеним.

Отже, є підстави стверджувати, що зародження гольфу в Україні відбулося 1913 року в Сумській області в селі Леонтіївці – родовій землі князів Муравйових-Апостолів [7, 11]. Окрім цього, осередки гольфу в 1913 – 1918 рр. існували також на Донеччині та в Києві. Але цей період вивчено недостатньо.

Від 1918 р. до 1996 р. в доступних джерелах відсутня інформація про культивування цього виду спорту в Україні.

У період 1997 – 2008 рр. гольф знову починає розвиватися на території незалежної України. Але у країні, де нічого не чули про традиції гольфу, викликати інтерес до нього було нелегко. 30 липня 1997 року було засновано громадську організацію «Всеукраїнська федера-

ція гольфу» (ВФГ) для сприяння розвитку в Україні гольфу в усіх його видах: гольф, міні-гольф, жіночий гольф [6, 12]. Засновниками стали Ю.П. Спіженко, І.М. Діденко, В.О. Рибчук. Президентом обрали Спіженка Юрія Прокоповича. З цього часу розпочинається офіційний відлік історії виникнення й розвитку гольфу в незалежній Україні.

У 1998 році вперше в жителів України з'являється можливість займатися гольфом, створено перший тренувальний майданчик для гольфу (драйвінг-рейндж) у Київській області (Конча-Заспа, 26-й кілометр Старообухівської траси), а 1 липня відбулося відкриття «Київ Кантрі Клуб».

У червні 1999 року президентом ВФГ обрано Воронова Ігоря Олексійовича, віце-президентами – Корбана Олега Борисовича та Діденка Ігоря Миколайовича.

10 червня 1999 року відбулося відкриття першого поля для міні-гольф у Гідропарку (м. Київ), ініціатор будівництва – президент Федерації.

У вересні 1999 року вперше формується національна збірна України з гольфу, яка бере участь у міжнародному турнірі (м. Москва, гольф-клуб «Нахабіно»). Склад команди: Дробішевський Геннадій, Корбан Олег, Валерій Кирмасов, Накадзима Хідіомі – радник консула Японії в Україні.

У 2000 р. проводиться перший чемпіонат України з міні-гольф (м. Київ, поле для гольфу в Гідропарку), а 2006 року вперше збірна України з міні-гольф бере участь у міжнародному турнірі у Швеції.

20 грудня 2002 року Всеукраїнська федерація гольфу вступає до колегіальних членів НОК України [3].

Важливим етапом розвитку гольфу в Україні стало надання статусу національної федерації Всеукраїнській федерації гольфу 2003 року [2].

2 квітня 2004 року Федерація стає офіційним членом Всесвітньої асоціації міні-гольф (World MiniGolf Sport Federation).

У період 2004–2008 рр. проводиться Кубок України з гольфу (Ukraine Open Golf Cup), в якому брали участь лише гольфісти-аматори, оскільки професійних гравців на той час в Україні ще не існувало [4].

7–9 червня 2004 року вперше проводиться Кубок України з гольфу в Чехії у гольф-клубі Асторія (Golf Club Astoria). Брало участь близько 20 учасників. Серед чоловіків переможцем став Геннадій Дробішевський, серед жінок – Вероніка Бойко.

6–7 липня 2005 року Кубок України з гольфу проводився в Польщі в гольф-клубі «Krakow Valley Golf & Country Club». Кількість учасників у змаганнях – 21 спортсмен. Серед чоловіків переможцем став Гаркавенко Руслан, серед жінок – Ніконова Іванна.

У 2006 році Кубок України з гольфу проводився у Словаччині. Серед чоловіків переможцями України став Малімон Сергій, серед жінок – Бойко Вероніка.

У 2007 році Кубок України з гольфу проходить двома етапами: перший етап відбувся в липні 2007 р. в Росії (м. Москва, Нахабіно, гольф клуб «Москов Кантрі Клуб»), другий етап – у грудні 2007 р. у Туреччині. Кількість учасників за два етапи – 31 спортсмен. Переможцем серед чоловіків став Мовчан Ігор, серед жінок – Мовчан Олена.

У 2008 році офіційно відкривається два гольф-поля в Україні: гольф-поле на 9 лунок у Луганській області (перший гольф-клуб) та гольф-поле «Паркове» на 9 лунок у місті Києві (київський гольф-клуб «Гольфстрім»). Тому 2008 року з'являється можливість провести Кубок України з гольфу на гольф-полях України. Кубок відбувся трьома етапами: перший етап проходить у м. Луганську, другий – у м. Києві, третій – у м. Луганську. Переможцем серед чоловіків стає Мовчан Ігор, серед жінок – Бойко Вероніка.

Отже, у період від 1997 до 2008 року в Україні було створено інфраструктуру гольфу, сформовано перші організаційні структури управління гольфом та національну систему змагань, що сприяло значному зростанню його популярності та виходу українських гольфістів на міжнародну арену.

2009 року Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту затвердило повний переклад українською мовою Правил із міні-гольф та Правил із гольфу.

Характерним для нового витка розвитку гольфу в Україні є проведення з 2009 року чемпіонатів України саме на території країни (м. Луганськ, м. Харків та м. Київ) [5]. Відзначено, що кількість гравців за період з 2009 по 2011 р. суттєво збільшилася. У 2010–2011 рр. у змаганнях брали участь найбільше спортсменів — 74 та 85 гравців відповідно. На наш погляд, таке зростання кількості учасників пов'язано зі вступом Всеукраїнської федерації гольфу 2010 року до Європейської асоціації гольфу та Міжнародної федерації гольфу. Зменшення кількості учасників змагань 2012 року пов'язано з недостатньою інформованістю гравців-аматорів в Україні та недосконалою системою організації змагань (табл. 1).

Таблиця 1

Чемпіонати України з гольфу за період 2009–2013 рр.

№ з/п	Рік проведення	Місто/область	Клуб	К-сть гравців
1	2009	Луганськ	Перший гольф-клуб	48
2	2010	3 етапи:		74
		1 етап – м. Харків	гольф-клуб «Суперіор»	
		2 етап – м. Луганськ	Перший гольф-клуб	
		3 етап – м. Київ	Київський гольф-клуб «Гольфстрім»	
3	2011	Київ	Київський гольф-клуб «Гольфстрім»	85
4	2012	Київ	Київський гольф-клуб «Гольфстрім»	27
5	2013	Харків	гольф-клуб «Суперіор»	56

У травні 2009 року відкрився гольф-клуб «Суперіор» (Superior Golf Club) у м. Харкові, поле на 9 лунок, а 2012 року добудовано поле на 18 лунок.

У липні 2009 року відкрилося гольф-поле «Клубне» на 9 лунок у Київському гольф-клубі «Гольфстрім». Водночас у «Гольфстрімі» об'єднали два гольф-поля «Паркове» та «Клубне» в одне гольф-поле «Прем'єр» на 18 лунок.

У листопаді 2009 року переобрано керівництво Всеукраїнської федерації гольфу, президент – Корбан Олег Борисович.

11 грудня 2009 року президента та віце-президента Всеукраїнської федерації гольфу обрано членами Національного олімпійського комітету (НОК) України.

2010 року відкрито гольф-поле «Чемберлен» на 18 лунок у Київському гольф-клубі «Гольфстрім», а також гольф-поле на 9 лунок у Київському гольф клубі «Роял».

Третій період розвитку гольфу в Україні розпочався 2010 року. У Люксембурзі 17 жовтня 2010 року Всеукраїнська федерація гольфу стає членом Європейської асоціації гольфу (European Golf Association), 2 грудня – членом організації R&A.

26 листопада 2011 року Всеукраїнська федерація гольфу стає членом Міжнародної федерації гольфу (International Golf Federation).

2011 року відкривається гольф-поле на 9 лунок у гольф клубі «Козин» у м. Києві.

У вересні 2012 року вперше на офіційному рівні національна збірна команда України взяла участь у командному чемпіонаті світу (Туреччина). Жіноча збірна команда України з гольфу посіла 53 місце (усього 53 команди); чоловіча збірна команда України з гольфу – 70 місце (усього 72 команди) [12].

22–24 травня 2012 року у Київському гольф-клубі «Гольфстрім» проведено Європейський жіночий тур «Летас» (GolfStream Ladies Open: Ladies European Tour Access Series) – офіційний відбірковий турнір на жіночий європейський тур. У турнірі взяли участь 42 спортсменки з 15 країн світу. Україна не брала участі у зв'язку з низьким світовим рейтингом, який не дозволив на цьому етапі потрапити на відбіркові змагання.

12–15 вересня 2013 року вперше в Україні проводився один із етапів Європейського Челлендж туру (Challenge Tour) «Kharkiv Superior Cup». Участь у турі взяли 7 українських гравців (6 – аматорів, 1 – професійний гравець), які зайняли місця з 118 – до 128 у загальному заліку.

Сьогодні в Україні діє п'ять гольф-клубів у трьох областях: Київській, Харківській, Луганській (табл. 2) та функціонують п'ять стандартних гольф-полів із 18 лунками.

Таблиця 2

Гольф-клуби та гольф-поля в Україні*

№ з/п	Гольф-клуб		Місто / область	Гольф-поля		К-сть лунок
	назва	рік створення		9 лунок/ дата відкриття	18 лунок/ дата відкриття	
1	Перший гольф-клуб (First Golf Club)	2004	Луганська обл.	29 травня 2008 року		12
2	Київський гольф-клуб «Гольфстрім» (Kiev Golf Club GolfStream))	07 червня 2008	Київська обл.	– 12 липня 2008 року «Паркове»; – 5 липня 2009 року «Клубне»	– 2009 рік «Прем'єр» (містить «Паркове» та «Клубне») – вересень 2010 «Чемберлен»	36
3	Гольф-клуб «Суперіор» (Superior Golf Club)	29 травня 2009	м. Харків	29 травня 2009 року	Липень 2012 року	18
4	Київський гольф-клуб «Роял» (Royal Kiev Golf Club)	2010	Київська обл.	2010 рік		9
5	Гольф-клуб «Козин» (Golf Club Kozyn)	2006	м. Київ		2011	18
	Усього					93

Примітка. * – станом на січень 2014 року.

У результаті аналізу нормативних документів було виокремлено основні події розвитку гольфу в Україні (табл.3).

Таблиця 3

Важливі події в розвитку гольфу в Україні

№ з/п	Подія	Дата
1	Заснування Всеукраїнської федерації гольфу	30 липня 1997
2	Статус національної федерації	3 квітня 1998
3	Співробітництво з Державним комітетом України з фізичної культури та спорту	6 квітня 1998
4	Співробітництво з НОК України	20 грудня 2002
5	Вступ до Всесвітньої асоціації міні-гольфу	2 квітня 2004
6	Вступ до Європейської федерації гольфу	17 жовтня 2010
7	Вступ до R&A	2 грудня 2010
8	Вступ до Міжнародної федерації гольфу	26 листопада 2011

Третій період характеризується такими досягненнями:

- вступ до міжнародних організацій, зокрема Європейської асоціації гольфу, R&A, Міжнародної федерації гольфу;
- проведення чемпіонатів України з гольфу на гольф-полях України;
- участь національної збірної України з гольфу в офіційних міжнародних змаганнях;
- проведення на гольф-полях України змагань з гольфу серед професійних гравців.

Висновки:

1. Дослідження історичного аспекту зародження та розвитку гольфу в Україні дали змогу виокремити три періоди його розвитку на території України. Визначено, що перші витoki зародження гольфу в Україні належать до 1913 року, а офіційний відлік історії українського гольфу, виникнення гольфу в незалежній Україні починається від 1997 року.

2. Означені три періоди, які обумовлені впливом сукупності чинників розвитку спортивного руху на міжнародному та національному рівнях, та основні події формування гольфу в Україні, свідчать про позитивну динаміку його розвитку.

3. На сучасному етапі на розвиток гольфу в Україні впливає включення цього виду спорту до програми II літніх юнацьких Олімпійських ігор (2014 р.), Ігор XXXI Олімпіади (2016 р.).

4. Гольф в Україні сьогодні потребує подальшої популяризації серед різних прошарків населення та розгалуження системи змагань із гольфу серед дітей і молоді.

Перспективи подальших досліджень. На основі проведених досліджень буде розроблено наукові основи, виокремлено організаційні, методичні й програмно-нормативні складові для формування ефективної системи розвитку гольфу в Україні.

Список літератури

1. Медіа-звіт XXIII Генеральна Асамблея НОК України. Презентація гольфу від 11.12.09 – 98 с.
2. Наказ Держкомспорт «Про надання спортивним федераціям статусу національної» від 2 квітня 2003 року №848.
3. Постанова XIV звітно-виборної генеральної асамблеї «Про визнання та вступ до НОК України колективних членів» від 20 грудня 2002 р. №7.
4. Протоколи змагань «Ukraine Open Golf Cup» за 2004-2008 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrgolf.com/protokoli-2.html>.
5. Протоколи чемпіонату України з гольфу за 2009-2013 рр. [Електронний ресурс] .– Режим доступу : <http://www.ukrgolf.com/protokoli-2.html>.
6. Статут ГО «Всеукраїнська федерація гольфу» [Електронний ресурс] // Всеукраїнська федерація України. – Режим доступу : <http://www.ukrgolf.com>. – 07.05.2007.
7. Терещенко, Муравьевы-Апостолы и Ротшильды, породнившись, попытались сделать мир лучше [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://gazeta.zn.ua/CULTURE/tereshchenko,_muravievu-apostoly_i_rotshildy,_porodnivshis,_popytalis_sdelat_mir_luchshe.html.
8. Юз і Юзівка. Фонд підтримки прогресивних реформ / гл. ред. В. А. Гайдук. – К. : Книга, 2000. – С. 47, 56.
9. Nicholas M. Apostol. For Better – For Worse (the Life of Vladimirovich Mouravieff-Apostol-Korobyine) // Book Surge Publishing. – O., 2007.
10. 75 th Anniversary. European Golf Association. / Christoph Meister – Zwitterland, 2012. – P. 101.
11. Український гольф [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrgolf.com>.
12. Гольф [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ngf.org/pages/golfers.

ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ ГОЛЬФА НА ТЕРРИТОРИИ УКРАИНЫ

Марина ТЕРЕЩУК¹, Геннадий ДРОБИШЕВСКИЙ²

¹Национальный университет физического воспитания
и спорта Украины, Киев, Украина,

²Всеукраинская федерация гольфа, Киев, Украина

Аннотация. Гольф является одним из видов спорта, который активно развивается в мире и является перспективным для дальнейшего развития, в том числе и в Украине. Методы исследования: историко-логический метод; анализ научной, методической и специализированной литературы, интернет-ресурсов, нормативных документов и статистических отчетов; сравнение и сопоставление; функционально-структурный анализ. Проведен комплексный анализ формирования, становления и развития гольфа в Украине. Определены три основных периода развития гольфа в Украине, для каждого из которых характерны важные события, позволившие определить условные сроки периодизации: первый (1913) – истоки зарождения гольфа на украинских землях; второй (1997–2008 гг.) – возникновение гольфа на территории независимой Украины, развитие инфраструктуры, создание управленческих структур; третий (с 2009 по н.в.) – вступление в международные организации по гольфу. Представлена характеристика инфраструктуры гольфа в Украине, количество спортсменов и системы соревнований, которые рассматривают как критерии развития вида спорта в стране.

Ключевые слова: гольф, Украина, периодизация развития.

THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF GOLF IN UKRAINE

Marina TERESHCHUK¹, Gennadiy DROBYSHEVSKIY²

¹National University of Physical Education
and Sports of Ukraine, Kyiv, Ukraine,

²Ukrainian Golf Federation, Kyiv, Ukraine

Abstract. Golf is one of the sports that is actively developing in the world and is promising for further development, including in Ukraine. In Ukraine, almost no research on the history of golf, there is no scientific date. The purpose of the study is to clarify and study the formation and development of golf in Ukraine in the historical aspect. The comprehensive analysis of the formation and development of golf in Ukraine was conducted. Methods: historical and logical method; analysis of library resources, internet resources, regulatory documents and statistical reports; compare and contrast; functional and structural analysis. Three main periods of development of golf in Ukraine, each of which is characterized by important events, are possible to determine the conditional terms of periodization: the first (1913) – the origins of golf in the Ukrainian area; the second (1997–2008) – the development of golf in terms of the independent Ukraine, development of infrastructure, creation of administrative structures; third (2009 to present) – entry into international golf organizations. The article presents the characteristics of the infrastructure of golf in Ukraine, the number of competitors and the competition system, which is considered as the criteria for the development of the sport in the country.

Keywords: : golf, Ukraine, the periods of formation and development of golf in Ukraine.

References

1. Media-zvit XXIII Heneral'na Asambleya NOK Ukrayiny. [Media report XXIII General Assembly of the NOC of Ukraine.] Prezentatsiya hol'fu vid 11.12.09 – 98 c. (Ukr.)

2. Nakaz Derzhkomsport «Pro nadannya sportyvnyh federatsiyam statusu natsional'noyi» [On granting the status of National Sports Federation] vid 02 kvitnya 2003 roku №848. (Ukr.)
3. Postanova XIV zvitno-vybornoyi heneral'noyi asambleyi «Pro vyznannya ta vstup do NOK Ukrayiny kolektyvnykh chleniv» [On recognition and team entering NOC of Ukraine] vid 20 hrudnya 2002 r. №7. (Ukr.)
4. Protokoly zmahan' «Ukraine Open Golf Gup» za 2004–2008 rr. [«Ukraine Open Golf Gup» competition records] [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu: <http://www.ukrgolf.com/protokoli-2.html>. (Ukr.)
5. Protokoly chempionatu Ukrayiny z hol'fu za 2009–2013 rr. [Records of Golf Championship of Ukraine 2009–2013] [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu : <http://www.ukrgolf.com/protokoli-2.html>. (Ukr.)
6. Statut HO «Vseukrayins'ka federatsiya hol'fu» [Golf National Federation of Ukraine, GO Regulations] // Vseukrayins'ka federatsiya Ukrayiny. – Rezhym dostupu : <http://www.ukrgolf.com>. – 07.05.2007. (Ukr.)
7. Tereshhenko, Murav'evy-Apostoly i Rotshil'dy, porodnivshis', popytalis' sde-lat' mir luchshe [Having related Tereshchenko, Mouravjov-Apostols and Rotshilds tried to improve the world] [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa : http://gazeta.zn.ua/CULTURE/tereschenko_muravievypapostoly_i_rotshildy_porodnivshis_popytalis_sdelat_mir_luchshe.html. (Rus.)
8. Yuz i Yuzivka. Fond pidtrymky prohresyvnykh reform [Juz and Juzivka. The Fund of Progressive Reforms Support] / hl. red. V. A. Hayduk. – K. : Knyha, 2000. – S. 47, 56. (Ukr.)
9. Nicholas M. Apostol. For Better – For Worse (The Life of Vladimirovich Mouravieff-Apostol-Korobyine// Book Surge Publishing, O., 2007.
10. 75 th Anniversary. European Golf Association / Christoph Meister – Zwitterland – 2012. – P. 101.
11. [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu : <http://www.ukrgolf.com>.
12. [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu : www.ngf.org/pages/golfers.

Стаття надійшла до редколегії 16.05.2014